

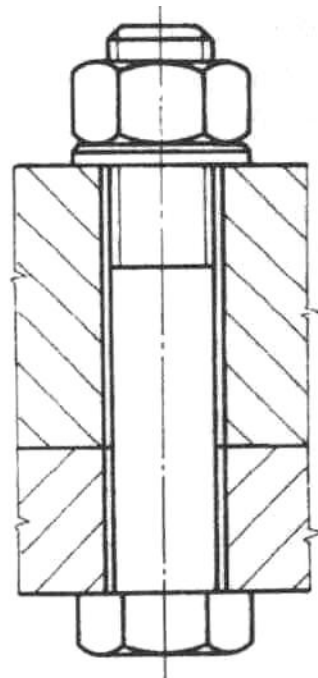
1

ŠROUBOVÉ SPOJE

Rozebíratelné spojení dvou nebo více spojovaných částí pomocí spojovacích prvků (součástí) **šroubu**, **matice**, případně **podložky**.

Podstatou funkce šroubového spoje je **silový styk** mezi spojovanými částmi → vytvořen v důsledku utažení šroubu nebo matice.

Utažený šroubový spoj je schopen přenášet vnější **silové** zatížení působící ve směru osy šroubu i kolmo k této ose.

1.1

ZÁVITY

- Představují funkční plochu každého šroubu nebo matice.
- Vzniknou navinutím závitového profilu na vnější válcovou plochu šroubu nebo vnitřní válcovou plochu otvoru matice.
- Mají tvar šroubovice.

Výroba závitů :

- **ručním řezáním** pomocí závitových čelistí a závitníků (kusová výroba),
- **soustružením** pomocí soustruhu nebo speciálních závitořezných obráběcích strojů (sériová výroba),
- **frézováním** pomocí speciálních závitořezných frézek (přesné závit, závit velkých rozměrů),
- **válcováním** na speciálních automatech (hromadná výroba),
- **odléváním** pomocí speciálních licích forem (závit na odlitcích z litiny, skla, plastů),
- **vytlačováním** pomocí speciálních lisovacích strojů (závit na dílech z plechu).

Rozdělení závitů podle počtu chodů :

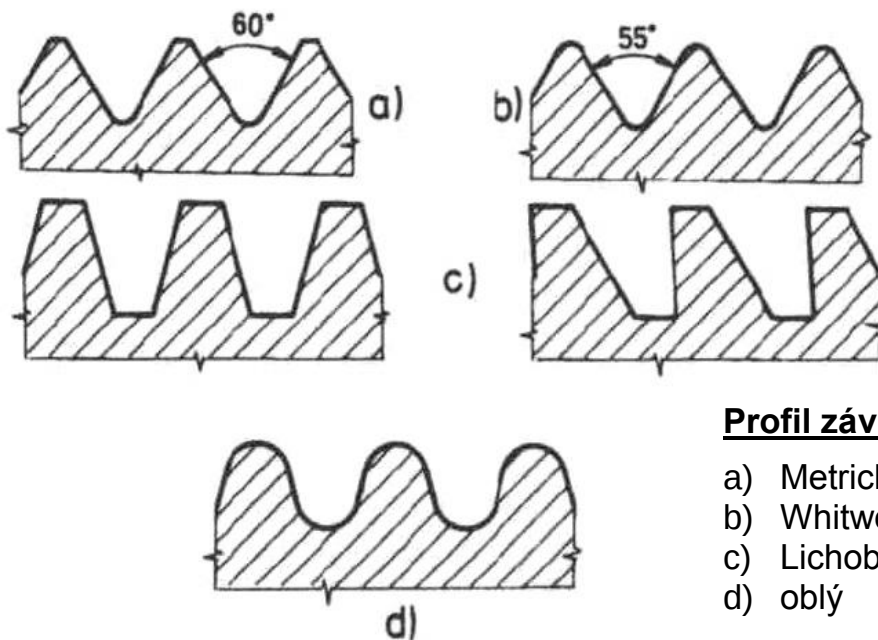
- **jednochodé**,
- **vícechodé** mají velké stoupání → při malém otočení dosahují velkého axiálního pohybu.

Rozdělení závitů podle stoupání šroubovice :

- **pravé** šroubovice stoupá zleva doprava,
- **levé** šroubovice stoupá zprava doleva.

Rozdělení závitů podle profilu :

- **Metrický závit** profil rovnoramenný trojúhelník s vrcholovým úhlem 60° , označení **Md**, např. M8,
- **Metrický závit s jemnou roztečí** označení **Md x P**, např. M12 x 1.25
- **Whitworthův závit** profil shodný s metrickým závitem, vrcholový úhel 55° , zaoblené hrany profilu závitu, označení **Wd** (údaje v anglických palcích), např. W $\frac{3}{4}$ "
- **Trubkový závit válcový** profil stejný jako Whitworthův závit, vrcholový úhel 55° , označení **G DN**" (údaje v anglických palcích) např. G $\frac{3}{8}$ ", použití u trubek rozvodu vody a plynu,
- **Trubkový závit kuželový vnější** označení **R DN**" (údaje v anglických palcích), např. R 2"
- **Trubkový závit kuželový vnitřní** označení **Rc DN**" (údaje v anglických palcích), např. Rc $\frac{1}{2}$ "
- **Oblý závit** vrcholový úhel 30° , použití při spojování tenkostěnných trubek ← má malou nosnou hloubku **h**, nejméně zeslabuje stěnu trubky, označení **Rd d**, např. Rd40 (rozměr v mm).
- **lichoběžníkový závit rovnoramenný jednochodý** vrcholový úhel 30° , označení **Tr d x P**, např. Tr 16 x 2, použití u pohybových šroubů,
- **lichoběžníkový závit rovnoramenný vícechodý** označení **Tr d x P_h** (PP), např. Tr 16 x 12 (P4)
- **lichoběžníkový závit nerovnoramenný** vrcholový úhel závitu 30° , označení **Sd x P**, např. S20 x 4,

Profil závitů

- a) Metrický
- b) Whitworthův
- c) Lichoběžníkový
- d) oblý

1.1.1 ZÁKLADNÍ POJMY

STOUPÁNÍ ZÁVITU P_h ,
vzdálenost mezi stejnolehlými
boky jednoho závitu, pro jed-
nochodý závit platí $P_h = P$, pro
vícechodý závit platí $P_h = n \cdot P$.

ROZTEČ ZÁVITU P ,
vzdálenost mezi stejnolehlými
boky sousedních závitů.

VELKÝ PRŮMĚR ZÁVITU
ŠROUBU – MATICE ($D - D_1$),
tvořen množinou závitových
hřbetů.

MALÝ PRŮMĚR ZÁVITU
ŠROUBU – MATICE ($d_3 - D_1$),
tvořen množinou závitových
den.

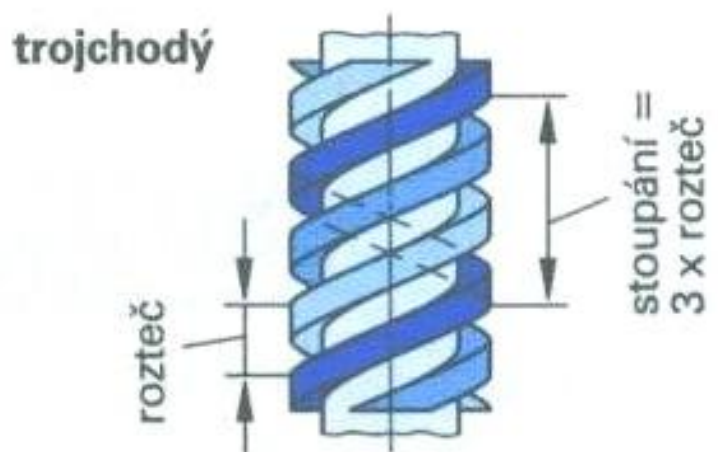
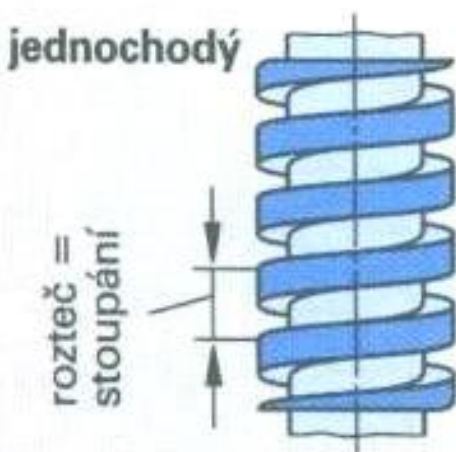
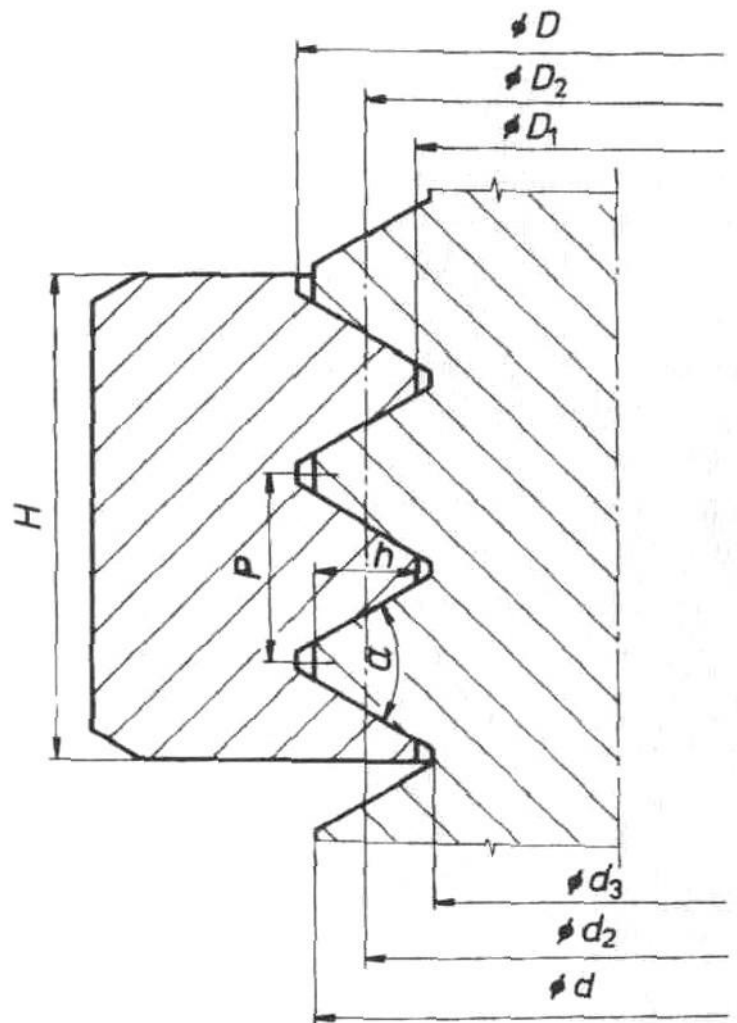
STŘEDNÍ PRŮMĚR ZÁVITU
ŠROUBU – MATICE ($d_2 - D_2$,
 $d_2 = D_2$).

NOSNÁ HLOUBKA ZÁVITU h

VRCHOLOVÝ ÚHEL α

POČET CHODŮ ZÁVITU n

Udává, kolik šroubovic obíhá kolem válce, je určen počtem začátků závitů.

ŠROUBY

Nejrozšířenější strojní součást, tvořící společně s maticí, případně podložkou rozebíratelný šroubový spoj.

Základní členění šroubů je následující :

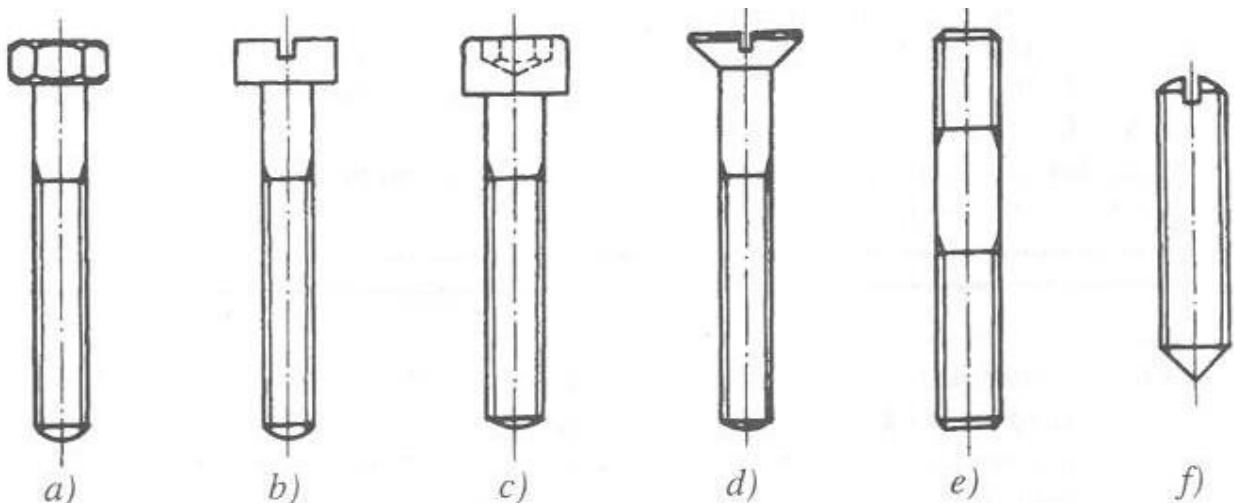
- **SPOJOVACÍ ŠROUBY** slouží ke spojení konstrukčních prvků a jsou charakteristické ostrým provedením závitu
- **POHYBOVÉ ŠROUBY** slouží k přenosu točivého nebo šroubovitého pohybu na posuvný či naopak a jsou charakteristické plochým provedením závitu (svěrák, šroubový lis, šroubový zdvihák, realizace posuvu u obráběcích strojů)..

Šroub se skládá z :

- **válcového dříku,**
- **hlavy (zpravidla),**
- **závitů**

Mezi nejčastěji používané spojovací šrouby patří :

• šroub se šestihrannou hlavou (ČSN 02 1101)	a)
• šroub s válcovou hlavou (ČSN 01 1131)	b)
• šroub s válcovou hlavou s vnitřním šestihranem (ČSN 02 1143)	c)
• šroub se zápusťnou hlavou (ČSN 02 1151)	d)
• závrtný šroub (ČSN 02 1174)	e)
• stavěcí šroub s hrotem (ČSN 02 1185)	f)

Některá provedení spojovacích šroubů

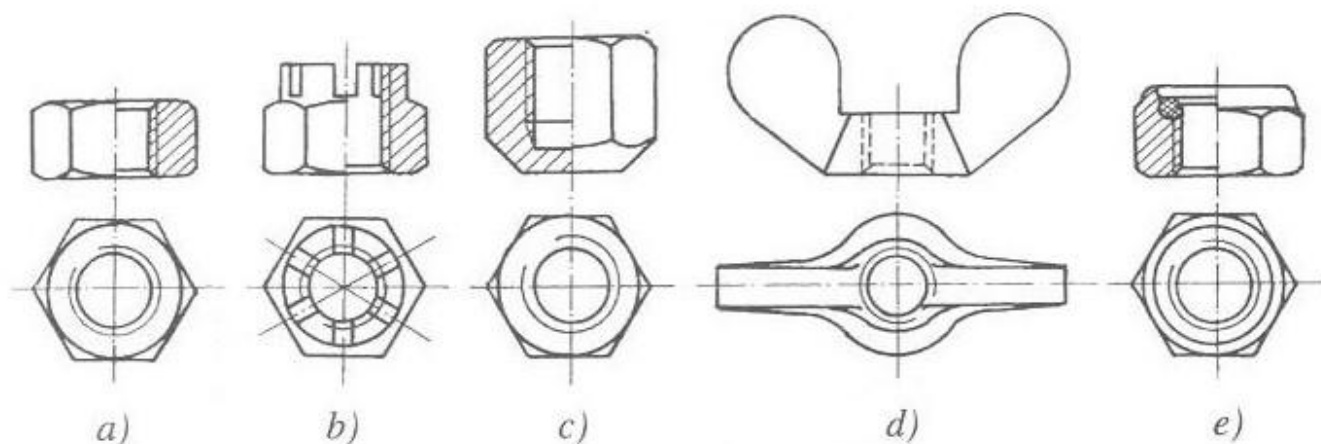
1.3

MATICE

Nejrozšířenější strojní součást, tvořící společně se šroubem, případně podložkou rozebíratelný šroubový spoj.

Nejčastěji používané matice :

a) přesné šestihranné matice	dle ČSN 02 1401, ISO 4032 nebo ISO 8673
b) korunové matice	dle ČSN 02 1411
c) uzavřené matice	dle ČSN 02 1431
d) křídlaté matice	dle ČSN 02 1665
e) samojistné matice šestihranné	dle ČSN 02 1492

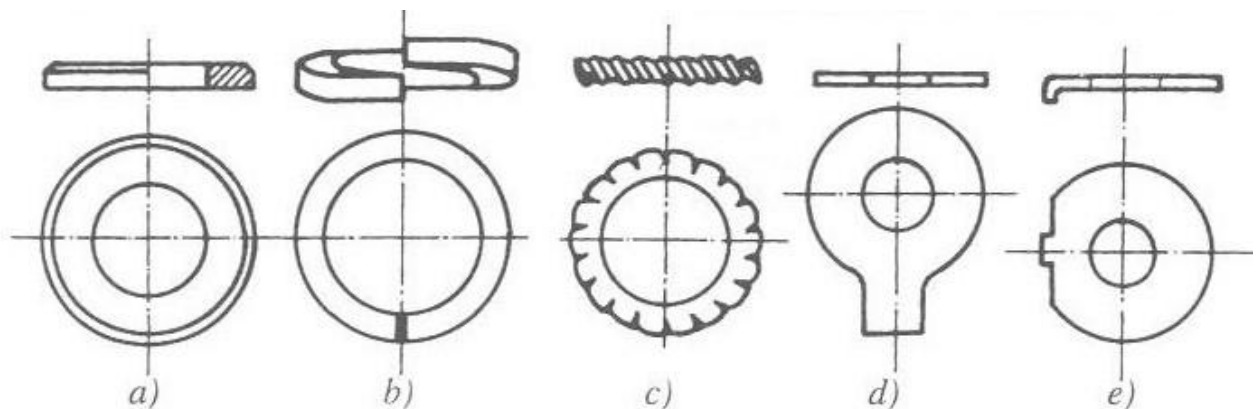
Strojní součást, tvořící společně se šroubem a maticí rozebíratelný šroubový spoj.

U šroubového spoje se vkládají zpravidla pod matici (někdy pod hlavu šroubu). Plní následné funkce :

- rozdělují tlak matice nebo hlavy šroubu na větší plochu (matice nebo hlava šroubu se nezatlačuje do součásti z měkkého materiálu ...)
- vystředují oválnou díru nebo velkou vůli otvoru,
- zajišťují tvorbu dosedací plochy pro matici (hlavu šroubu), je-li plocha spojované součásti neobrobená, drsná či nerovná,
- zamezují odírání součásti při častém uvolňování matice,
- pružné podložky zajišťují požadované předpětí šroubového spoje.

Mezi nejčastěji používané podložky patří :

• válcové podložky	dle ČSN 02 1702	a)
• pružné podložky	dle ČSN 02 1740	b)
• vějířovité podložky	dle ČSN 02 1745	c)
• pojistné podložky s jazýčkem	dle ČSN 02 1751	d)
• pojistné podložky s nosem	dle ČSN 02 1753	e)

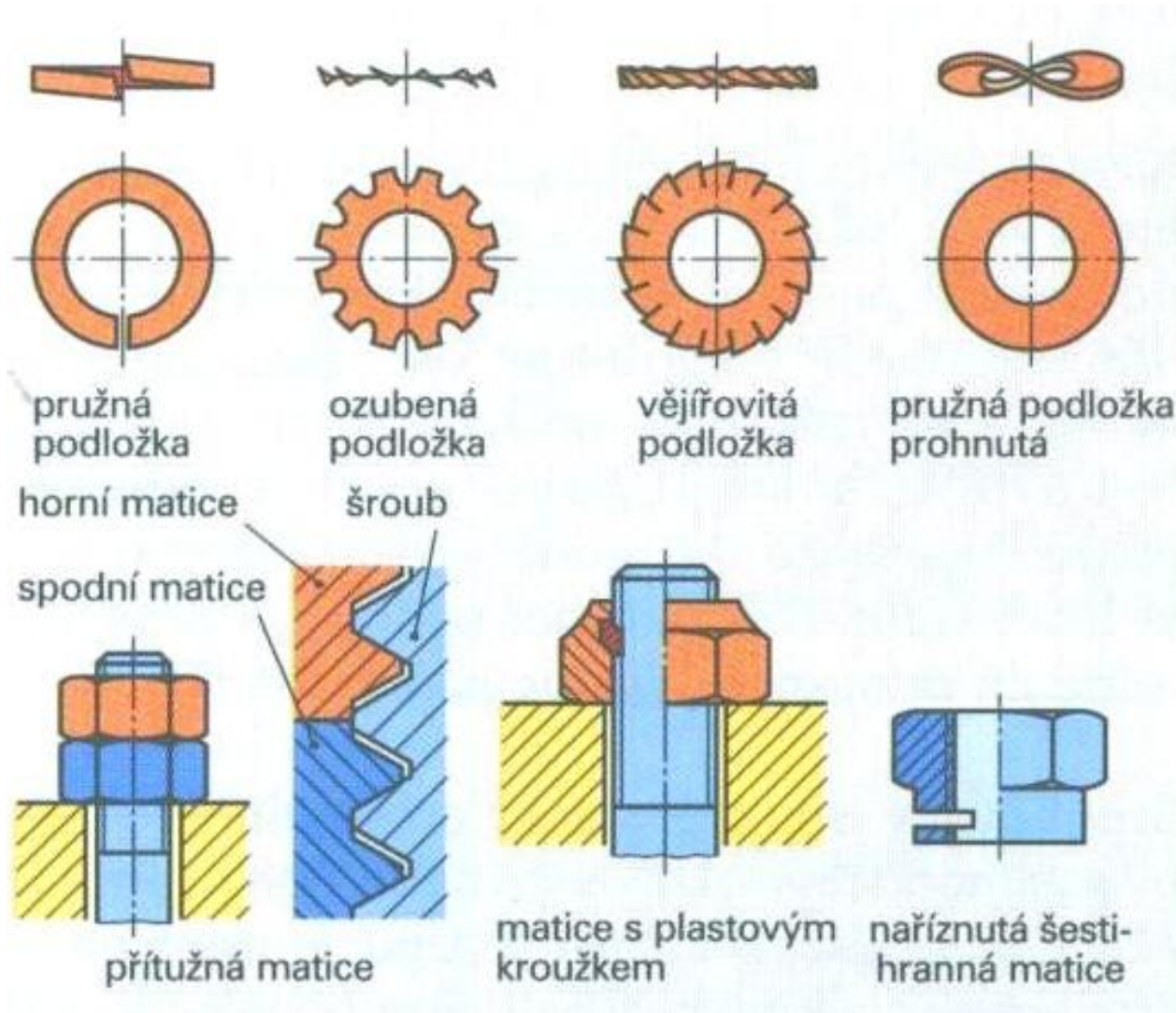
Některá provedení normalizovaných podložek

POJIŠTĚNÍ ŠROUBOVÝCH SPOJŮ

Zamezuje uvolnění šroubového spoje při dynamickém zatížení, otřesech a chvění.

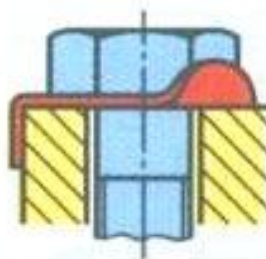
Podle podstaty funkce rozeznáváme pojištění se :

- **silovým stykem** účinek dosažen montáží pružných prvků pod hlavu šroubu (např. pružné podložky) nebo zvýšením tření v závitu (např. dvě proti sobě utažené matice, matice s vloženým plastovým kroužkem, naříznuté matice ..).
- **tvarovým stykem** účinku dosaženo pomocí do sebe zapadajících geometrických tvarů, zabraňujících uvolnění (např. korunové matice se závlačkou, pojistné podložky, drátové pojistky ..).
- **materiálovým stykem** pojistného účinku dosaženo např. přivařením (přibodováním) hlavy šroubu nebo matice, použitím rychle schnoucí barvy, lepením jednosložkovým lepidlem.

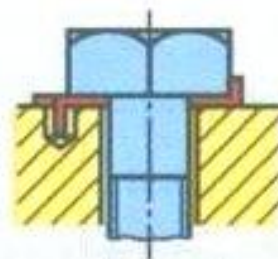

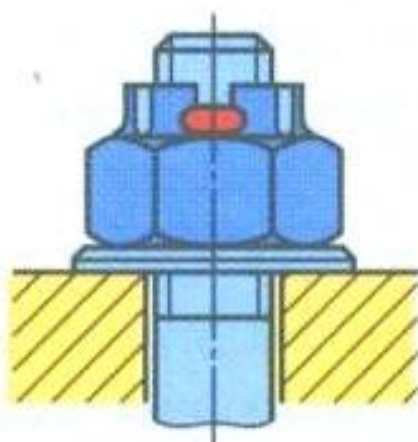
drátová pojistka

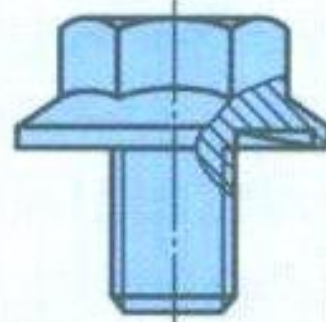
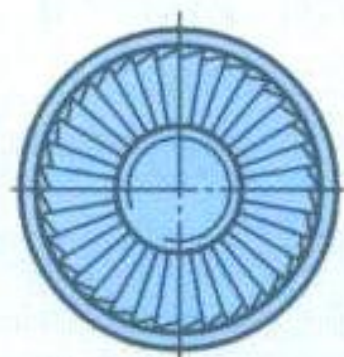
s jazýčkem

s nosem

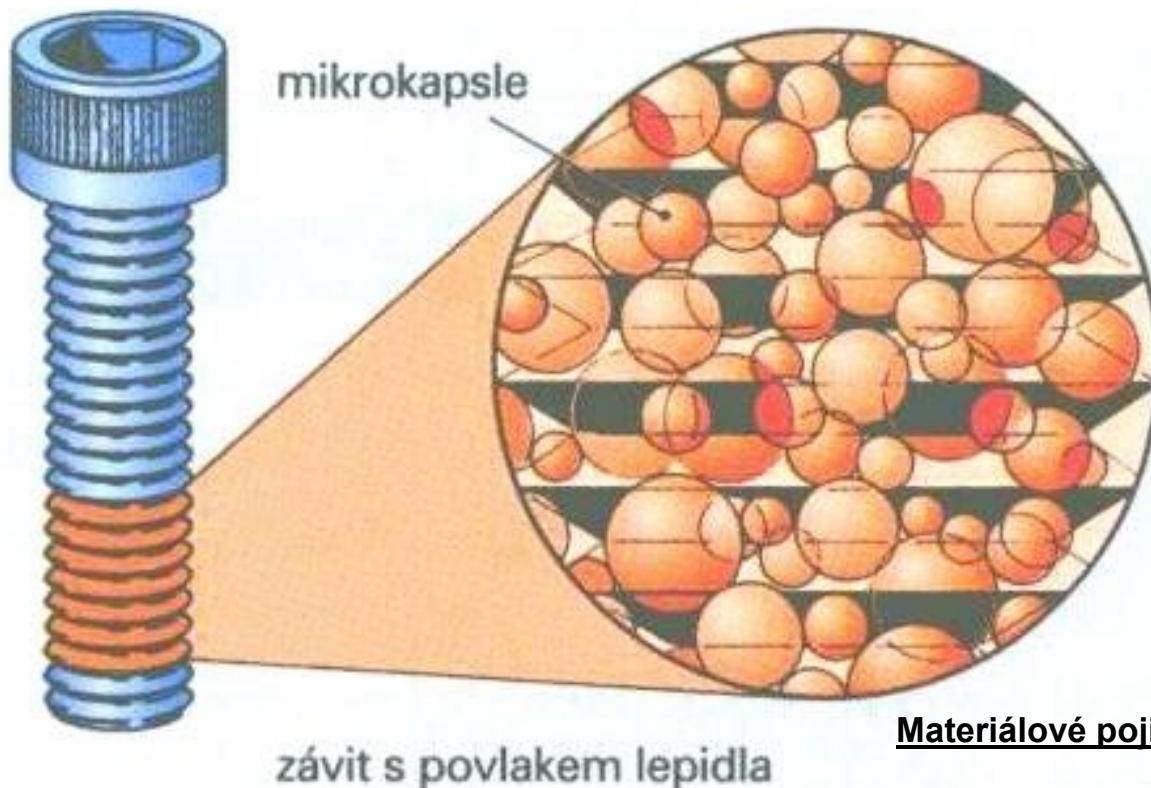

korunová matice
se závlačkou

šroub s ozubenou
dosedací plochou

Mechanické pojištění šroubových spojení

Materiálové pojištění šroubu

KONTROLNÍ OTÁZKY :

1. Vysvětlete pojem „šroubový spoj“.
2. Co je podstatou funkce šroubového spoje a jak vzniká ?
3. Co je to závit, jak vznikne a jaký má tvar ?
4. Vyjmenujte jednotlivé způsoby výroby závitů.
5. Jakým způsobem se rozdělují závity a) podle počtu chodů b) podle stoupání šroubovice c) podle profilu ?
6. Načrtněte profil a) lichoběžníkového závitu rovnoramenného b) oblého. Jakým způsobem se označují ?
7. Vysvětlete následující základní pojmy : stoupání závitu, rozteč závitu, velký průměr závitu šroubu – matice, malý průměr závitu šroubu – matice, počet chodů, včetně jejich označení.
8. Co je to šroub ?
9. Uveďte základní rozdělení šroubů, včetně stručné charakteristiky.
10. Popište jednotlivé části šroubu.
11. Jaké druhy nejčastěji používaných šroubů znáte ?
12. Vysvětlete pojem „matice“.
13. Jaké druhy nejčastěji používaných matic znáte ?
14. Co je to podložka ?
15. Jaké funkce plní podložka ?
16. Jaké druhy nejčastěji používaných podložek znáte ?
17. Jaký účel plní pojištění šroubových spojů ?
18. Jaké způsoby pojištění rozlišujeme podle podstaty funkce ?